

Nr. 37
(963)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

2011 m. spalio 7 d.

Trečiasis Dzūkijos partizanų dainų festivalis

Rugsėjo 28 dieną Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus iniciatyva „Atgimimo“ vidurinėje mokykloje įvyko trečasis Dzūkijos partizanų dainų festivalis. Iji atvyko apie 240 dalyvių ir svečių. Senjorus atstovavo trys meno kolektyvai, jaunimą – trys solistai, du duetai, aštuoni ansambliai – iš viso 92 atlikėjai. Pirmą kartą festivalyje dalyvavo Merkinės Vinco Krėvės ir Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos kolektyvai bei vyrių ansamblis „Bijuai“ iš Vilniaus, Druskininkų pagyvenusių žmonių savveiklos kolektyvas „Suktinis“. Gaila, kad, negavę vizų, į festivalį neatvyko Karaliaučiaus krašto Stalupėnų (Nesterovo) lietuvių bendruomenės ansamblis „Žiedas“ nariai. Partizanų dainos skambėjo beveik dvi valandas, renginys baigėsi bendra daina „Brangiausios spalvos“, kurią traukė atsistoję, susikibę rankomis ir linguodami visi susirinkusieji.

Meno kolektyvų vadovai buvo apdovanoti muziejaus padėkos raštais, partizanės Lakštingalos sesuo Marytė Janulevičiutė įteikė jiems savo atsiminimų knygas, o buvusi ryšininkė Agota Naujaliene-Eglė prisegė Trispalves juosteles, kokias, partizanų vadų prašymu, megzdavo kovojo apdovanojimams.

Apie festivalį išsakyta ne-

„Atgimimo“ vidurinės mokyklos aktų salė vos sutalpino atvykusiuosius į trečiąjį Dzūkijos partizanų dainų festivalį

Dainuoja Vičiūnų jaunuju šaulių ansamblis

maža gražių atsiliepimų. „Atgimimo“ vidurinės mokyklos direktoriė Danutė Časienė, sveikindama festivalio dalyvius, pasidžiaugė jų gausa, prisipažinčia pajutusi dvasinę atgaivą, pastebėjо, kad festivaliu, tampančiam tradiciniu, greitai prireiks didesnės salės. „Bijuai“ ansamblio vadybininkas, partizano sūnus Mindaugas Ivanauskas kalbėjo: „Supartizanų

dainomis esame apvažiavę visą Lietuvą, tačiau nė karto neteko matyti vienu metu, vienoje vietoje tiek daug partizaniskas dainas atliekančio jaunimo“. Pranciškaus Skorinos vidurinės mokyklos mokytojų atstovė džiaugėsi: „Su kiekvienais metais festivalis igyja vis daugiau meistriškumo ir patrauklumo“.

(keliamas į 2 psl.)

Paminėtos 1951-ųjų masinių trėmimų metinės

Saulėtą spalio 2-osios pavakarę Šakių buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai susirinko prie memorialo tremtiniams senosiose Šakių kapinėse. Buvo paminėtos 60-osios vienų paskutinių masinių trėmimų metinės. Po gražiausiomis rudens spalvomis nusidažiusių medžiais iš žvalkelių buvo sudėtas žodis „Ruduo“. Tokį kodinį pavadinimą turėjo šis trėmimas, kurio metu iš Lietuvos pajudėjo dar 16 ešelonų – apie 20 tūkstančių asmenų (iš jų apie penki tūkstančiai vaikų). Siekiant išlaikyti paslaptyje pasirengimą trėmimams bei išvengti panikos ir slapstymosi, masinės deportacijos buvo užšifruotos gražiai skambančiais, nekaltais pavadinimais: 1948-ųjų – „Pavaras“ („Vesna“), 1949-ųjų – „Bangų mūša“ („Privoj“), bei jau minėtas 1951-ųjų – „Rudo“ („Osen“). Šie terminai buvo naudojami saugumo bei vidaus reikalų įstaigų tarnybiniame susirašinėjime, radijo bei telefono pokalbiuose. Skirtingai nuo ankstesnių vežimų, kurie buvo vykdomi savaitgaliais, šis trėmimas prasidėjo ankstų antradienio ryta.

Minėjime prisiminimais dalijosi Arvydas Pyragas, An-

tas Aleksa, Antanas Bajerčius, eiles skaitė moksleivės. Buvusios tremtinės Onutės Švilpienės skaitomis eilėmis visiems palinkėta „nelaikti keršto širdyje“. Sugiedo-

Senosiose Šakių kapinėse prie tremtinų memorialo Autorės nuotrauka

jus „Tautišką giesmę“ gausus būrys susirinkusiuų patraukė į Šakių Šv. Jono krikštytojo bažnyčią, kur dalyvavo šv. Mišiose, aukotose už visus politinius kalinius, tremtinius, Laisvės kovų dalyvius, iškentusius ir sugrižusius bei Amžinojo poilsio atgulius tolimate Sibire. Po jų visi susirinko TS-LKD Šakių skyriaus būstinėje, kur dalijosi prisiminimais, bendravo prie arbato puodelio, dainavo patriotines dainas.

Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

Jau penktąjį rudenį kino gurmanus džiugina Tarptautinis Kauno kino festivalis. Smagu, jog galime pasidžiaugti ir lietuvių kūrėjų darbais. Vienas jų – programoje „Tapatumai“ pristatomas Vytauto V. Landsbergio filmas „Partizano žmona“, sutraukęs į naujosios „Žalgirio“ arenos kino salę gausų būrij žiūrovų, tarp kurių džiaugėmės matydami daug jaunimo. Tai jau ne pirmas kūrėjo darbas apie vieną garsiausiu partizanų Juozą Lukšą-Daumantą. 1995 metais žiūrovams buvo pristatyta „Baladė apie Daumantą“, 2008-aisiais – „Kai aš buvau partizanas“. Naujausiam filmu stengiamasi atskleisti Juozo Lukšos-Daumanto ir Nijolės

Partizano žmona

Braženaitės meilės istoriją. Filmo režisierius Vytautas V. Landsbergissakė: „Nenorėjau pasakoti apie karą, norėjau pasakoti apie meilę“. Tik filmo pradžioje pateikiama dalelė istorijos: „Dr. Nijolė Braženaitė-Lukšienė-Paronetto 1941–1947 metais studijavo mediciną Paryžiuje ir Insbruke (Austrija), kur pasitraukė Sovietų sąjungai okupavus Lietuvą. 1948 metais susipažino su partizanų vadu Juozu Lukša-Daumantu, atvykusiu iš Lietuvos su slapta misija. 1950 metų vasarą juodu susituokė. Mokydamasis Prancūzijos ir JAV žvalgybos mokyklose J. Lukša turėjo slaps-

tytis, dažnai keitė gyvenimo vietą. Vienintelė galimybė palaikyti ryšius su žmona J. Lukšai liko laiškai. Praėjus mėnesiui po vedybų J. Lukša buvo parskraidintas į Lietuvą su dar dvemis vakaruose apmokytais partizanais. 1951 metų rugsėjo 4 dieną J. Lukša žuvo išduotas buvusio bendražygio J. Kukausko. Juozo Lukšos-Daumanto palaidojimo vieta nežinoma.“

Pagrindiniu filmo pasakoju tam pačia pats Juozas Lukša-Daumantas (laiškų ištraukas skaito aktorius Aidas Girotis). Gamtos vaizdais bei senomis nuotraukomis iliustruojami jo laiškai Nijolei (iš-

lietuvių sąmonėje turintys simbolines reikšmes – vilkas (stiprybės, tvirtumo, garbės, paslaptingumo bei vienatvės), gervės (meilės, ištikimybės, vedybų). Klausantis laiškų ištraukų gamtos vaizdus keičia nuotraukos, kuriose parodomos gražiausias jų meilės laikas Prancūzijoje, vedybos bei vaizdai iš „miško brolių“ kasdienybės. Kituose persipinančiuose epizoduose matome Nijolės Braženaitės dabartį: gyvenimą JAV, viešnagę Lietuvoje.

Si meninė dokumentinė apybraiža jautriai atskleidžia meilės istoriją, kurios nenugali net okupantų kėslai – sunaikinę žmogų, jie nesunaikina meilės ir prisiminimų.

(keliamas į 2 psl.)

Trečiasis Dzūkijos partizanų dainų festivalis

(atkelta iš 1 psl.)

Šios mokyklos ansamblis „Lenok“ dainininkė po puikiai lietuvių kalba atliktos partizaniškos dainos „Ten, kur šlama“ tarė: „Mes esame Lietuvos vaikai, tačiau turime ir istorinę tėvynę Baltarusiją, kuri taip pat kovojo už laisvę ir nepriklausomybę“ ir sugiedojom maldą apie laisvę, sukurtą dar caro laikais. Nuolatinė mūsų renginių dalyvė Violeta Bagdzevičiūtė: „Sovietiniai laikai lietuvišką dvasią jaučiau bažnyčioje ir mūsų nacionaliniuose spektakliuose. Siuo metu patiriu dvasios atgaivą, bičiulišką vienybę patriotiškuose Rezistenčios ir tremties muziejaus renginiuose“.

„Meno vadovė Natalija Rožienė iš Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos vis kartojo: „Labai ačiū, kad pakvietėte“.

Atsiuveikindami meninių kolektyvų vadovai nesakė „sudie“, sakė „iki kito susitikimo“.

Prisiminiau, kiek pastangų reikėjo įdėti, organizuojant pirmajį festivalį. Dabar galėjome džiaugtis įvykusiais pokyciais, tačiau širdies gilumoje jaučiau nerimą: ar išliks iki tol muziejuje, ar pavyks įveikti tyla atsitvėrusių valdžios atstovų nenorą spręsti buvusių tremtinių įkurtų muziejų išlikimo klausimus?

Gintautas KAZLAUSKAS

Visus sužavėjo Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos ansamblis Alvydo Lukoševičiaus nuotraukos

Festivalio pabaigoje kelias partizaniškas dainas atliko šiltai sutiktas vyru ansamblis „Bijūnai“ iš Vilniaus

Partizano žmona

(atkelta iš 1 psl.)

Po filmo peržiūros vykusioje diskusijoje su kūrėjų komanda didelį susidomėjimą šia skaudžia Lietuvos istorijos dalimi parodė svečiai iš užsienio. Tačiau mūsų kraštiečių jaunuolių užduoti klausimai atskleidė, jog ir jie nežino istorinių faktų, tad naujai priimta Švietimo įstatymo pataisa dėl papildomų Pasipriešinimo istorijos pamokų bus tikrai naudinga – tam pa-antrino ir filmo peržiūroje dalyvavusi istorijos mokytoja su savo auklėtiniais. Režisierius Vytautas V. Landsbergis pabrėžė, kad filmas kurtas galvojant apie moksleivius bei ragino kuo daugiau pasipriešinimo istorijos liudijimų užfiksuoći filmuotuose kadruse, kol dar yra gyvų tų dienų liu-

dininkų. Režisierius pasakojo, jog „kaip mokinukas egzamino“ laukė, kol Nijolė Braženaitė peržiūrės jau sumontuotą filmą ir ji palaimins. Pagrindinės filmo herojės vertinimai buvo kuo puikiausi, tad tikrai verta pamatyti kino kritikų jau dabar tituluojamą geriausiu Vytauto V. Landsbergio filmą.

Gaila, jog Kauno kino festivalio organizatoriai tik premjeros dieną informavo LPKTS apie šį renginį, tad negalėjome pakviesi dalyvauti skaitytojų. Peržiūros dar vyks spalio 10 dieną Panevėžyje kino teatre „Garsas“ ir spalio 13 dieną Nidoje KTIC „Agila“.

Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

Patikslintas TS-LKD PKTF tarybos nutarimas

Rugsėjo 24 dieną įvykusiam TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos tarybos posėdyje nuspręsta teikti TS-LKD tarybai kandidatūras LR Seimo rinkimų vienmandatėse apygardose:

Centro rinkimų apygarda – Vincē Vaidevutė Margevičienė, Kalniečių rinkimų apygarda – Arimantas Dumčius, Panemunės rinkimų apygarda – Vida Marija Čigriejienė, Gargždų rinkimų apygarda – Agnė Bilotaitė, Anykščių-Kupiškio rinkimų apygarda – Arvydas Anušauskas, Suvalkijos rinkimų apygarda – Birutė Kažemėkaitė, Alytaus rinkimų apygarda – Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė.

Šatrijos Ragana užsitikrino Putino užnugari

Rugsėjo pabaigoje Lietuvą pasiekė „nuostabi“, ilgai laukta „išganymo“ žinutė: „geroji“ Šatrijos Ragana, žiniasklaidoje gavusi ir kitą – „kniginios Utiugovskajos“ (nuo rusiško žodžio „utiug“ – lygintuvas, kurio dėžutėje jai buvo atsiuštos titulo regaliai), beje, suteiktos Rusijos Tarptautinių asmenybės rūmų bei patvirtintos Rusijos patriarcho Aleksijaus II!) pravardę, nuo šiol oficialiai darys viską, kad Lietuvos verslininkai gerai jaustuši Rusijos rinkoje. Ai, nesvarbu, kad tik ką sužinojome, jog toks vienas lietuvis verslininkas, Kaliningrade mėginės vystyti statybos verslą, po keleto paieškos metų buvo rastas negyvas, nukirsta galva. Nieko čia tokio. Vis tiek lietuviams verslininkams dabar Rusijoje bus iškloti raudoni kilimai – tik eik ir semk rieškučiomis šlamaničiuosius. Griūk negyvas. Būtų juokinga, jei ne absurdiskai kvaila ir apmaudu.

Seniai KGB agente įvardyta ir dėl Lietuvos teismų neveiksmingumo išteisinta Kazimira Prunskienė Maskvoje Lietuvos liaudies partijos pirminkės vardu pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su Rusijos premjero Vladimiro Putino vadovaujama valdančiaja partija „Vieningoji Rusija“. Iš Rusijos pusės susitarimą dėl bendradarbiavimo pasiraše ne bet kas, o Rusijos Dūmos pirminkas Borisas Gryzlovas, „Vieningosios Rusijos“ Politinės tarybos pirmininkas.

Lietuvoje garsėjanti, kaip KGB bendradarbė, Šatrijos Ragana su valdančiaja Rusijos partija susitarė „konfliktas ir keistis informacija apie Lietuvos ir Rusijos situaciją, dvišalius ir tarptautinius santykius“. Stai taip viešai, Lietuvos demokratijos sąlygomis, K.Prunskienė tės savo senus darbelius. Tik dabar jau ne slapčia, o viešai ir oficialiai, tai yra legaliai Rusijai teiks informaciją apie „Lietuvos situaciją“.

„Salys užmegs ryšius tarp savo atstovų įstatymų leidybos organuose ir keisis jų veiklos patirtimi“, – sakoma dokumente. O tai reiškia ne ką kitą, tik K.Prunskienės ir jos partijukės ambicijas ateinančiuose rinkimuose į Seimą gauti mandatų. Arba lobistinė

veikla, kai einama į Seimą ir prašoma Seimo narių priimti vienus ar kitus sprendimus. Beje, lobizmas Lietuvoje – taip pat legalus, įteisintas įstatymu.

Vienintelė iš valstybės vadovų Seimo pirmininkė Irena Degutienė į tokį cinizmą sureagavo adekvacių ir tinkamai – jū pareiškė, kad K.Prunskienė atskleidė savo tikrąjį veidą: „Apgailestauju, kad yra tokia situacija, bet man atrodo, kad ponia Prunskienė išėjo visiškai į šviesą ir aiškiai parodė savo požiūrį, savo politiką. Manės tai nenustebino“, – „Žinių radio“ eteryje sakė I. Degutienė.

Tiesą pasakius, ji lyg ir nepasakė nieko naujo – K.Prunskienė niekada ypatingai neslėpė savojo „veido“. Juk visa Lietuva matė senus vaizdo įrašus, kur ji nuoširdžiai pasakojo, kaip rinkosi KGB bendradarbės slapyvardį. Ir ką? Na, nieko. Teismai ją išteisino. Lietuvos, ne Rusijos, beje. Gal kartais ir reikėjo išklausyti tų žmonių, kurie teigė, kad Lietuvoje gali nors su transparantu gatvėje vaikščioti, užrašius „Dirbau KGB“, vis tiek teismai šito nepripažins...

Bet Seimo pirmininkė I.Degutienė pasakė ne tik tai. Kita jos frazė buvo stipresnė: „Lietuvoje yra žodžio ir veiksmų laisvę, tačiau yra mūsų tarnybos, kurios stebi, kiek Prunskienės ir Paleckio veiksmai nekenkia Lietuvos valstybei ir valstybingumui“.

Tai nėra vien tik pastebėjimas. Toks vieno iš aukščiausių valstybės vadovų viešas pareiškimas iš tiesų yra ir raginimas, ir reikalavimas, kad mūsų saugumo tarnybos tinkamai įvertintų minimą situaciją. Būtų ramiau, jei Lietuvoje veiktu JAV nusistovėjė administraciniai santykiai. Bet dabar, po Golovatovo paleidimo ir Baltarusijos opozicinierių išdavimo autoritarui, ima skepsis, kai pradedama kalbėti apie deramą mūsų saugumo tarnybų darbą ir jų veiklos kryptingumą. Duok Dieve, kad jiems dramblys nebūtų numynės ausies – gal ir išgirs Seimo pirmininkę. Skirtingai nuo Lietuvos teismų, kurių apakinta Temidė jau seniai apkurtusi...

Ingrida VĒGELYTĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja: 1 mėn. – 7 Lt.

Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,75 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Visuomet, kai atvykstii Sibirą, ypač ten, kur praleidai 17 metų, susitinki su ten tebe-gyvenančiais buvusiais tremtiniais, GULAGO kaliniais ir jų atžalomis, atsiranda jaudulys, prisimieni savo šeimos tremties ryškesnius, dažniausiai skaudžius epizodus... Tokios kelionės sunkios ne fizi-niu krūviu, bet savo dvasine emocine našta. Ne visi, ku-riems tenka susidurti su tokia praeitimi, nuslepi savo širdies virpulius, dažnai išduoda išriedėjusi ašara...

Minint Lietuvos žmonių pirmųjų masinių trėmimų į al-kaną ir šaltą Sibirą metines, Altajaus krašto lietuvių bendruomenės iniciatyva Bar-naulo mieste rugsejo 9–12 dienomis surengta tarptautinė konferencija „Lietuva–Si-biras – 70 metų“. Konferen-cijoje be gausios Altajaus krašto lietuvių bendruome-nės, dalyvavo Buriatijos, Ja-kutijos, Irkutsko ir Tomsko sričių, Krasnojarsko krašto atstovai. Dalyvanti konferen-cijoje, susitikti su buvusiais tremtiniais atvyko solidi vie-nuolikos žmonių delegacija iš Lietuvos. Jos nariai pagal sa-vo kompetenciją atliko svar-bius darbus, juolab kad atvy-ko įvairių sričių specialistai. Delegacijai vadovavo LRS Pasipriešinimo okupaci-niams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komi-sijos pirmininkas prof. Ari-mantas Dumčius. Taip pat dalyvavo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyri-mo centro (LGGRTC) gen. direkторė Birutė Teresė Bu-rauskaitė, atstovai iš Užsie-nio reikalų ir Socialinės ap-saugos ir darbo ministerijų, verslininkai bei delegacijos siela tapusi Lietuvos nacio-nalinio operos ir baletu teatr-o solistė Rasa Juzukonytė.

Iš Vilniaus išskridome rugsejo 8-ąją vidurdienį, o ki-tą dieną Barnaulo mieste lėktuvas su Lietuvos delegacija nusileido 5 valandą 30 minu-čių vietas laiku. Įsikūrė vie-siutyje, dalis delegacijos narių išvyko į prof. A. Dumčiaus šeimos tremties vietą – Cha-barinskio rajoną, Martovkos gyvenvietę, už 300 kilometrų nuo Barnaulo. Nors praėjo 70 metų nuo tų baisių prievertos laikų, Arimantas dar sutiko bendrų pažystamų, rado arti-mų žmonių kapaviečių, ta-čiau negailestingas laikas pa-liko savo pėdsakus... Kita de-legacijos dalis aplankė 1941 metų trėmimo, įdomaus liki-mo žmogų, mūsų tautietį Algimantą Vaisiūną, kuris dėl labai prastos sveikatos konfe-rencijoje dalyvauti negalėjo. Delegacijoje buvę verslininkai nuvyko į iš anksto numaty-tą susitikimą su Altajaus krašto kolegomis. Tą pačią dieną aplankėme Barnaulo miesto centrinę biblioteką,

Nors trumpam grįžti į Lietuvą...

kurioje buvo surengta M. K. Čiurlionio paveikslų aukštos kokybės reprodukcijų paroda. Vietos menotyri-ninkas labai įdomiai papasa-kojo apie M. K. Čiurlionio gyvenimą ir kūrybą, apie jo paveikslus ir muziką, kartu pareiškė pageidavimą glau-džiau bendradarbiauti su Kauno Mikalojaus Konstan-tino Čiurlionio meno muzie-jumi.

Rugsėjo 10 dieną įvyko konferencijos „Lietuva–Sibi-ras – 70 metų“ atidarymas. Nuskambėjus Rusijos ir Lie-tuvos valstybių himnams, pri-statyti visų delegacijų nariai, pasakyta daug gražių sveiki-nimo žodžių. Lietuvos dele-gacijos vardu konferencijos dalyvius pasveikino prof. Ari-

„Ačiū, kad suteikėte galimybę nors trumpam grįžti į Lietuvą“. Dešinėje – Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatr-o solistė Rasa Juzukonytė

Lietuvos delegacija kartu su Altajaus krašto lietuvių bendruomenės pirmininke Irina Koričko

Bijske prie paminklo mirusiems Altajaus krašte lietuviam

mantas Dumčius. Jis ir pra-dėjo konferenciją pranešimu „Sovietų genocido pradžia: 1939–1941 metai“. Praneši-mus taip pat skaitė LGGRTC gen. direktorė Birutė Buraus-kaitė, Ryšių su užsienio lietu-vių bendruomenėmis depar-tamento prie Lietuvos URM direkторius Algimantas Mi-sevičius, Lietuvos pasiuntiny-bės Maskvoje atstovas Donatas Aškinis, Altajaus bei Krasnojarsko kraštų, Irkutsko bei Tomsko sričių, Buria-tijos bei Jakutijos bendruomenių pirmininkai – delega-cijai vadovai. Maloniai nustebino Sibiro bendruomenių delegatų pranešimai, kurių medžiaga buvo išsami, vaiz-

dingai pateikta, nuosekliai ir sklandžiai išdėstyta, su daug statistinių duomenų. Manau, kad konferencijos medžiaga reikėtų išleisti lietuvių ir ru-sų kalbomis, ir šiuo leidiniu aprūpinti visas bendruomenes, esančias mūsų tautos tremties ir kalinimo kraštuose. Būtų visai neblogai, jeigu tokį leidi-nį gautų ir Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos.

Kitą dieną visi sugužėjo į vienintelę katalikų Kristaus Karaliaus bažnyčią, vienijan-čią mieste gyvenančius lietu-vius, lenkus, vokiečius bei ar-ménus. Čia buvo laikomos šv. Mišios už žuvusius, nužudy-tus ir mirusius Lietuvos trem-tinius, GULAGO kalinius.

skliautai. Dalyviai iškilmingai susikaupę klausēsi solistės Rasos Juzukonytės giedamos C. Francko giesmės „Panis Angelicum“. Šv. Mišios bai-gėsi, tačiau žmonės, lyg kažko tikėdamiesi, neskubėjo skirstytis. Ir neapsiriko! Ra-sa Juzukonytė papildomai padovanojo nedidelį koncer-tą – atliko A. L. Webber kū-rinį „Pie Jesu“ ir G. Hendel Almiros ariją iš operos „Ri-naldo“. Klasikų kūriniai, at-liekami dieviškų balsų turin-čios solistės, skaidrino nuo-taiką, taurino sielą.

Po šv. Mišių konferenci-jos dalyviai nuvyko prie šiai-s metais Barnaule pastatyto išpudingo monumento „Atsi-sveikinimas“, skirto sovietų politinių represijų aukoms at-minti. Apima keistas jaus-mas, kai žinai, kad visai netoli, pačiame miesto centre, yra dar nenugriautos trys Lenino stovylos, centrinė gatvė tebe-vadinama Lenino prospektu, o štai čia – labai įtaigus pa-minklas Lenino ir jo pasekė-jų aukoms atminti...

Po šių renginių visi grįžo į konferencijų salę testi darbo. Ši kartą salėje vyraovo kame-rinė nuotaika, Sibiro bendruomenių atstovai kalbėjo apie kasdienius darbus ir rū-pesčius, apie veiklos perspek-tivas. Konferencijoje pateik-tas Rezoliucijos projektas, kurį svarstant, dalyviai akty-viai sakė savo nuomonę, tei-kė pasiūlymus. Rezoliucijoje reiškiama padėka Lietuvai už teikiama paramą Sibiro lietu-vių bendruomenėms, tačiau apgailestaujama, kad mažai skiriama dėmesio ten gimusi-ai jaunajai kartai, kuri norė-tų išmokti lietuvių kalbą, su-sipažinti su tautos tradicijo-mis ir menu, kad grįžusiems įtėvynę mažai dėmesio skiria-ma lietuvių kalbos bei profesi-niam mokymui, kvalifikaci-jos kėlimui – viso, ko reikia adaptacijai. Pareikštas nusi-vylimas, kad siaurinama Po-litinių kalinių ir tremtinių bei-jų šeimų narių sugrįzimo į Lietuvą ir socialinės adapta-cijos programa, nes, įverti-nant didžiulius Sibiro plotus, atstumus ir gyvenimo sąlygas, ne visi galėjo sužinoti apie to-kią Lietuvos veikiančią pro-gramą. Rezoliucijoje daugiau kalbama apie tremtinių vaikų ir vaikaičių proble-mas. Vadinas, ten gimusi jaunoji karta neabejinga sa-vo protėvių kraštui, ir tai su-teikia dokumentui optimis-tinį atspalvį.

Pasibaigus darbinei da-liai, daugelis delegacijų va-dovų ir narių dėkojo Altajaus krašto lietuvių bendruomenei ir jos pirminin-kei Irinai Koričko už profesi-onalių surengtą konfe-renciją, kuri skatins glaudesnį bendravimą, kitų bendruo-menų aktyvesnę veiklą.

(keliamo į 5 psl.)

Mokytojas Vytautas Stundžia

Nuo tos baisios Lietuvai dienos – 1941 metų birželio 14-osios – jau užaugo dvi kartos. Istorija pasisuko taip, kad dar ne visi ištremtieji „liaudies priešai“ ar kitaip vadinami, mirė, dalis grįžo ir galėjo apie savo kančių kelius papasakoti ne tik artimiesiems, pažystamiams, bet paskleisti tai Lietuvos žmonėms knygomis, straipsniais, rašiniais, paskaitomis ar kitokiais būdais. To nežinoje žmonės buvo prieblokstę išgyvenimais, slėptavies. Statėme ženklus kankinių atminimui, o žuvusiems – paminklus.

Tad siūlau jums pasakojimą, apie mokytoją Vytautą Stundžią, išgyvenusį lagerius, tremtį, gražiausią gyvenimo dalį praudžiusį grumiantis dėl tiesos ir išlikimo.

* * *

1941 metų birželio 14-osios ryta be jokių paaškinimų į butą atejo du nepažystami vyrai – vienas čekistas leitenantas, kitas – žmogus juodu ilgu paltu. Pasiteiravo, ar čia gyvena mokytojas Juozas Stundžia. Tuomet Vilkaviškio apskrities Gižų valsčiaus Antupių pradžios mokyklos mokytojas ruošesi į darbą, tad apstulbo pranešus, kad atvykėliai darys krątą. Koks čia absurdas, galvojo? Tačiau greitai sekė ir kitas, kai krātą atlikę ir nieko neradę vyrai praneše, jog jis areštuojamas. Liepė pasiūmti maisto ir nedaugiau nei 50 kilogramų būtiniausiu daiktų. Kol Juozas mąstė, ką paēmus, buvo skubiai išvestas į gatvę, kur laukė sunkvežimis su kariškiais. Po to – tiesiai į Vilkaviškio geležinkelio stotį.

Juozas tada éjo trisdešimtusios, jau suaugęs žmogus, tad sutriko suimamas, ginkluotų vyru vedamas, nes nebuvó nusikaltęs. Mané, kad ikyko kaima, kad kažkas apsiriko, greitai išsiaiškins. Bet kam tie daiktai ir maistas? Jei veža tardymui į kalėjimą, tai kam tie gyvuliniai vagonai ir į juos grûdami vyrai ir moterys? Atrodé keista, kad bûryje daug mokytojų, inteligenčių. Ir laiko apie tai mastytu buvo, nes ešelonas Vilkaviškyje stovéjo dvi paros. Operatų laiką žmones vis vežé, grûdo nelaimėlius, tad vagone nebuvó vietos apsisukti, trûko oro. Net vagono langeliai buvo užkalti, grindys išpjauta skylė gamtiniam reikalams atlikti, – dabar ji ir plyšiai sienose tarnavo dûstantiems atskvëpti. Ir negali suprasti, kad taip, be pateiktų kalinimų, teismo ir nuosprendžio, be teisés į gynybą, argumentų pateikimą vežamas į nežinomą kraštą jau kaip didžiausias nusikaltėlis. Nusikalto, matyt, dėl to, kad buvo mokytas, myléjo savo kraštą, jo istoriją. Tada Juozas nežinojo, kad areštui

Ypač pavojingas nusikaltėlis

Ištraukos iš Boleslovo JAUNIŠKIO dokumentinės apybraižos

ir kankinimams užteko KGB operatyvinio igaliotinio pažymos, surašyto 1941 metų birželio 8-ają, jog nepriklausomoje Lietuvoje buvo Šaulių sajungos narys, tarnavo kraštoto kriminalinėje policijoje ir dėl to yra pavojingas sovietinei santvarkai elementas, turi būti izoliuotas ir išvežtas į Šiaurę.

Iki tų „naujų plotų“ dar tolimas atstumas. Traukinys vis riedėjo ir riedėjo. Pro vagono plyšelius matė jau kitokią gamtą, varganus žmones ir jų būtį. Baltarusija, paskui – Ukraina. Charkovo stotyje pamatė kryžiais apklijuotas langus ir suvokė: prasidėjo karas, kurio visi laukė. Tai dabar juos, kaip naštą, gal sušaudys? Spėlionės, baimė paškindo po vagoną. Priešpriesiai į Vakarus dundėjo vagonai su kareiviais. „O kas dabar Lietuvoje, Vilkaviškyje, mano gimtuosiuose Tauragnuose? – galvojo nenuteistas kalinas.

Pagaliau traukinys pasiekė galinę stotelę – Rešotus Krasnojarsko krašte. 1942 metų vasario 20 dieną Kraslago tarabytos seržantas A. Zagulov pradėjo bylą Nr. 38873, nu fotografavo iš priekio ir profilio. Lygiai, kaip Lietuvoje jis fotografuodavo kriminalinius. Sudarė žodinį kaltinamojo portretą: „170–180 centimetru ūgio, figūra – vidutinė, pečiai – pakelti, kaklas ilgas, plaukai šviesūs, akys mėlynos, kakta aukšta, veidas avalinis, nosis maža, plona, išlenkta, ausys ovalinės, dideles, ypatingu žymiu nera“. Čia pat dėstė nusikaltimus: „Būdamas gimnazistas, priklausė Šaulių sajungai. Rusiškai kalba blogai, gali skaityti ir rašyti vokiškai bei prancūziškai. 1933 metais pašauktas į Lietuvos kariuomenę, išsiartavo iki jaunesniojo leitenanto, kuopos raštininkas. 1935 metais išstojo į Kauno universiteto Teisés fakulteto ekonomikos skyrių. Baigės du kursus pradėjo dirbti Marijampolės kriminalinėje policijoje. 1941 metų vasarą paskirtas Vilkaviškio policijos viršininku, atleistas kaip iki 1940 metų tarnavęs policijoje. Tapo Antupių pradžios mokyklos vedėju“...

Juozas septintajame barake laukė nuosprendžio. Lagedyre jų 14, dar ambulatorija, kontora ir šimtai kankinamų kalinių. Vandenis sruuba, 600 gramų duonos ir alinančios darbas miškuose, neleidžiant per šaltį sušalusiu arčiaulaužo. Sargybiniai su kulkosvaidžiais, šunimis. Viskas vyko ta pačia vaga: kasdienės mirtys, ligos, badas... Dirbo dar su namuose apsirengtais drabužiais, labai šalo kios, tai Juozas nusivyniojo nuo kaklo šalikėlių, brangių mamos dovaną, perkarto pu-

siau ir apsivyniojo kojas. Deja, jos nušalo, kaip ir rankos pirštai. Leisgyvį parvilkė į dyvilyktąjį baraką, kur gulėjo mirštantys kaliniai, jauni vyrai, vakaryščiai mokytojai, tarnautojai, pažangūs ūkininkai. Vieną dieną aplankė komisija, tarp jų buvo gydytojas Sipavičius. Nieko neklausinėjo, bet Juozas nugirdo, kai kažkam šnibžtelėjo: „Niekis iš jų nebus. Exitus“. Supratą lotynišką žodį – bet karto sau: „Išgyvensiu, nemirsiu, tyčia nemirsiu!“ Ir liko gyvas. Vienas iš tų dyvlikos.

Anketos duomenų užteko, kad 1941 metų gegužės 9 dieną Kraslago KGB majoras Semionov bei Krasnojarsko krašto prokuroras Dorogov paskelbtą kaltinamają išvadą: mirties bausmę, konfiskuojant priklausantį turtą. Vadinamasis teismas mirties bausmę pakeitė į ilgus metus lagerio...

Jau daug vėliau Juozas Stundžia pasakojo: „Iš pradžių rytais elgdavomės kultūringai, susitikę pasiseikindavome, vienas kitą padrašindavome. Gana greitai keitėsi mūsų išvaizda, elgsena. Skaudu būdavo matyti pažystamą ar iš kito barako nelaimės bėdrą, kaip jo juodas kostiumas aplipęs baltais lopais, nušiuręs, o žvilgsnis nukreiptas į žemę, tarsi ko ieškotų...“

Ilgas kelias į Lietuvą...

1942–1943 metais kalnai Rešotų lageryje krito šimtais. Tremtinių atsiminimuose minimas juodas jautukas, kuris rogėse tempdavo į griovius negyvėlių kūnus. Lagero viršininkas kapitonas Siniakov buvo žiaurus sadistas. Matyt, jausdavo pasitenkinimą kankindamas. Juozas prisiminė: „Kartą jis atėjo pažiūrėti, kaip dirba kaliniai. Aš darbavau iš gerai pažystamu tauragniškiu Pranu Gineičiu, buvusiu Utenos apskrities pradžios mokyklų inspektoriumi. Mano draugas buvo nusilpęs, judėjo létai, tad sandistas prie jo ir prišoko. Nuvalko visus viršutinius drabužius – atsieit, dirbsi greičiau, jei norësi sušilti. Deja, Pranas susirgo plaučių uždegimui ir po dviejų dienų mirė. Aš tada teturėjau pusę savo buvusio svorio. Jums tikriausiai sunku išsivaizduoti vyra, sverantį kokius 30–40 kilogramų, dar verčiamą sunkiai dirbti, alkana ir ligotą...“

Po pusmečio pasikvietė tardytojai, šio to paklausinėjo – kur gimei, kas tévai, kuo iki areštuoju užsiemei? – ir viskas. Kaliniai pradėjo spėlioti, kas bus toliau? Net émė šaiptis, kad ims ir paleis. Atsipašys, dar lauktuvių kelionei jidės. Juozui lagerio kontoro-

je davė pasirašyti raštą, kad 1942 metų rugsėjo 12 dienos NKVD Ypatingojo pasitarimo nutarimu jis, kaip ir draugai, baudžiami už kontrrevoliucinę veiklą po 10 metų lagerio ir penkerius tremties. Deja, didelė dalis lietuvių šio sprendimo nesulaukė, nes buvo iškeliatę už mūsų laiko ir erdvės ribų. Niekada nesitikėjo tokiomis sąlygomis išgyventi tuos nepilnus 10 metų, bet tempė gyvenimo jungą klupdam, krisdami, kélési ir vél éjo. Juozui pavyko išgyventi.

1951 metų sausio 20 dienos sprendimui buvo nutarta jį pversti į ypatingą MVD lagerį, kaip ypač pavojingą valstybei nusikaltelį. Po dviejų dienų buvo išsiustas į Krasnojarsko krašto Dolgomostovsko rajono Chimlesosovchzą. Prasidėjo „ypač pavojingo nusikaltelio“ gyvenimas, kuris truko iki 1957 metų. Tada ir pradėjo kovoti dėl teisés būti paleistas namo. Tačiau gyvenimas kad ir tremtyje, buvo nepalyginamai lengvesnis nei lageryje, žinojo, visa tai baigsis, tik kad sveikata atlaikytų. Tik kaip reikės toliau gyventi šioje santvaroje su žyme „kaltas“, „ypač pavojingas“? Tad svajojo būti reabilituotas. Sužinojės, kad miestelio knygynė yra teisinį knygų, išsigijo Rusijos baudžiamųjų kodeksą, išstudijavo 58 straipsnių, kuo buvo kaltinamas. Negi priklausymas Šaulių sajungai jau nusikaltimas? Ar darbas kriminalinėje policijoje – blogis, ar kiekvienoje valstybėje, nesvarbu, kokia santvarka, néra apgaivikų vagų, prievertautojų, žudikų? Rašė į SSSR generalinę prokuratūrą, Karinį tribunolą, beldési į J. Paleckio įstaigą, bet veltui.

1941-aisiais Tauragnuose žmonės džiaugėsi, kad bus karas. Išaušus tikro karo dieinai, jie, ypač jauni vyrai, buvo tam pasiruošę. Miestelyje buvo keliamos Trispalvės. Išgirdė per radijų Lietuvos laikinosios vyriausybės kreipimasi, kad atkuriamas neprieklausoma Lietuva, vadovaujami veterinaro Karinauskui ir tuo metu jau kalinamo Juozo Stundžios brolio Jono, surengė pasalą Utenos kelyje. Išsiatisė už netoli kelio esančių kapinių mūro tvoros, sulaukė sunkvežimiu besitraukiančių sovietinių aktyvistų. Nežinojo, kad įkandin važiuoja sunkvežimis kareivių. Išyko susiaudymas. Jonas Stundžia buvo sužeistas, nusigavo iki ambulatorijos, kur jis sutvartė. Deja, kareivai, persekioję lietuvius, naršydami ambulatorijos teritoriją užtiko žuvusį savišķį karininką. Ambulatorijoje radę sužeistą Joną subadė durtuvaus...

Ši istorija ir buvo panaudota jau po 16 metų, sprendiant kalnio ir tremtinio

Juozo Stundžios likimą...

1957 metais, jau pasibaigus tremties laikui, jo į Lietuvą neišleido, tad vyras išdarbino Kansko prekybos bazėje platus vartojimo prekių cechę. Dirbo staliumi stakininku. „Darbštus, sāzininkai atliekantis užduotis, dalyvauja visuomeniniame gyvenime. Už gerą darbą gavo ne vieną padéką, premijų, garbės raštą...“ – rašoma charakteristikoje.

Atsakant į Juozo skundus, vél buvo apklausti visi galimi liudytojai Vilkaviškyje, Marijampolėje, Tauragnuose. Sužino, kad nors jo turtas nebuvó iutrauktas į konfiskuojamų sąrašus, tévelių namai perstatyti Tauragnuose ir pritaikyti mokinį bendrabučiui. Į Lietuvą grįžti su pakelta galva trûko tik galutinės reabilitacijos. Tačiau Lietuvos KGB nutarė jo skundo dėl teistumo panaikinimo ir reabilitacijos nepatenkinti. Vél naujas kovos etapas. Ir vis tiki 1961 metais jau kitas to paties KGB sprendimas: „Stundžia Juozas antitarybinėje veikloje nedalyvavo, vadovaujamų postų Šaulių sajungoje neturėjo, prieš revoliucinį judėjimą Lietuvoje nekovojo...“ galiausiai LSSR prokuroras V. Galinaitis nutarė bylą nutraukti, J. Stundžią reabilituoti. 1962 metų gegužės 31 dieną LSSR Aukščiausasis teismas Juozą Stundžią reabilitavo, kaip apkaltintą nepagrįstai, be kaltės...

Taip po 21-erių metų jis su žmona Marija, sūnumi Aleksandru grįžo į gimtusius Tauragnus. Išteisintas, be kaltės, su galimybe atsiimti neteisėtai konfiskuotą turtą. Grįžęs aplankė savo tetą Anastaziją Medinienę, Jauniškius, kaimynus. Tik jam išvažiavus, moteris teiravosi, kodėl Juozukas ne nusiémė tamšių akių? Tada negalėjau pasakyti visos tiesos. Tremtyje Juozas buvo netekęs dešinės akies.

Atėjo laikas įamžinti partizanų atminimą. Tauragnų kapinėse Juozas savo lėšomis pastatė rusvo granito paminklą su įrašu: „Čia ilsisi besitraukiančių iš Lietuvos raudonosios armijos kareivių 1941 metų birželio 25–29 dienomis žiauriai nukankinti tauragniškiai: Stundžia Jonas, Pipirtis Stasys, Vaišnoras Albinas, Žilėnas Vincas, Žilėnaitė Anastazija, Žilėnaitė Agota, Tamošiūnas Justinas, Tamošiūnas Henrikas, Musteikis Bronius, Blažys Vincas, Miškinis Adolfas, Ruzgas Vincas.

1995 metų gegužės 6-osios – Motinos dienos išsakarės Tauragnų kapinėse. Prie vieno kapo netektis sukvietai didelį būri žmonių į palydas. Minimas Amžinybėn iškeliausio Juozo Stundžios atminimas.

Spaudai paruošę Stanislovas ABROMAVIČIUS

2011 m. spalio 7 d.

Tremtinys

Nr. 37 (963)

5

Nors trumpam grįžti į Lietuvą...

(atkelta iš 3 psl.)

Atėjo laikas apsikeisti dovanėlėmis ir suvenyrais. Iteiktos iš Lietuvos atvežtos knygos: vaikams, apie Lietuvą, tremtinių prisiminimai, lietuvių kalbos vadovėliai. Pristatyta Krasnojarsko lietuvių bendruomenės pirmininko pavaduotojo Sauliaus Sidaro trečioji knyga „Langas į pasaką“.

mūsų delegacijos solistė Rasa Juzukonytė, padainavusi B. Dvariono „Žvaigždutę“, R. Stoltz Sisi dainą iš operos „Favoritas“ bei T. Leiburo „Giminės“. Po šio dainininkės pasirodymo viena pagyvenusi 1941 metų tremtinę ašarodama apkabino Rasą ir pasakė: „Ačiū, kad suteikėte galimybę nora trumpam grįžti į Lietuvą!“

malda už visus žuvusius ir mirusius, paminklo papédėje padėta gėlių.

Grįžtant į Barnaulą aplankėme kelias gyvenvietes, kur dar visai nesenai gyveno didelės ištremtų Lietuvos gyventojų kolonijos. Nors pagal paskutinį gyventojų surašymą Altajaus krašte dar gyvena per 500, o Barnaule apie 80 lietuvių, tačiau mažose darbi-

Prie monumento „Atsisveikinimas“ sovietų politinių represijų aukoms atminti

Aktyviausieji Sibiro lietuvių bendruomenės nariams Socialinės aprėties ir bendruomenės programų vyriausioji specialistė Rima Gudelytė ir verslininkė Daiva Vakarinienė įteikė Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie SADM padėkos raštus ir verslininkė Daivos ir Egidijaus Vakarinų dovanas – dailius krepšelius su lietuviška duona. Už aktyvią visuomenę veiklą, nukreiptą į jaunimo lietuviybės išsaugojimą tolimate Altajaus krašte, glaudū bendradarbiavimą su kitų kraštų ir sričių lietuvių bendruomenėmis, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos valdyba Iriną Koričko apdovanojo medaliu „Vilties žvaigždė“.

Konferencijos pabaigoje surengta meninė programa. Lietuviai tautiniai drabužiais pasipuoš konferencijos dalyviai dainavo lietuviškas dainas, skaitė eiles. Vietinio ansamblio „Lorelei“ artistai sušoko kelis lietuvių liaudies šokių. Atmosfera salėje buvo nepaprastai šilta. Lietuvoje toks mėgėjisko meno kolektivų koncertas nepadarytu ypatingo įspūdžio, tačiau čia, toli nuo Baltijos krantų, toks saviveiklininkų pasirodymas sukuria kitą, ypatingą, nuotaką, kupiną Tėvynės ilgesio, meilės ir pagarbos bočių kraštui. Nepaprastai iškilmingai meninė programą užbaigė

Nuo pat konferencijos pradžios Lietuvos delegacijos nariai turėjo daug darbo net įvairiu pertraukų metu ar baignantis renginiams, individuai bendravo su dalyviais. Daug aiškinta vizų ir pilietybės klausimais, daugelį domino socialiniai grįžtančių į Lietuvą reikalai, teisinio statuso suteikimo, turto grąžinimo ir kiti klausimai. Į visus klausimus buvo atsakyta kvalifikuotai ir išsamiai, arba susitarta, pateikus papildomus duomenis, atsakyti raštu.

Rugsėjo 12 dieną anksti ryte Lietuvos ir Sibiro lietuvių bendruomenės delegacijų nariai išvyko į antrą pagal dydi Altajaus krašto Bijsko miestą aplankyti paminklo šiame krašte žuvusiems lietuviams. Paminklo statybos iniciatorių – šio krašto tremtiniai: šviesios atminties Vytautas Tarasonis ir Stasys Goboris, projekto autorius – žinomas Lietuvoje architektas Vytautas Nasvytis. Obelisko apačioje esančiose plokštėse iškalti užrašai lietuvių ir rusų kalbomis: „Lietuvos piliečiams, žuvusiems tremtyje Altajaus krašte 1941–1955“. Paminklas pastatytas Mytiščinskoje kapinių aukščiausioje kalvoje. Oficialus šio sanitūraus ir gražaus paminklo atidengimas įvyko 1999 metų rugpjūčio 19 dieną. Kartu su išvykoje dalyvavusiu kunigu Viktoru Bilotu sukalbėta

ninkų gyvenvietėse lietuvių turti sunku – dauguma išsikėlė į didesnius centrus.

Ankstų pirmadienio ryta Lietuvos delegacija išskrido namo. Maskvoje, laukdamai lėktuvo į Vilnių, turėdami tris valandas laisvo laiko, kavinėje gurkšnojant arbatą, išgirdome netikėtą delegacijos nario, verslininko Ramučio Petrikio pasamprotavimą. Ramutis pradėjo nuo to, kad Lietuvoje yra daug buvusių tremtiniių, kurių vaikai ar vaikaičiai yra verslininkai. Jo pastebėjimu, ir Sibire daug gyvenančių tremtinių palikuonių turi arba nori turėti savo verslą. Tad ar nevertētū Sibire ir Lietuvoje gyvenančias tremtinias atžalas suburti į bendrą jaujų verslininkų klubą. Jie užmegztų tarpusavio ryšius, padėtų vieni kitiemis stiprinti ir plėsti verslą, keistis informacija. Ramutis Petrikis užtikrino, kad, atsiradus tokiai iniciatyvai, Lietuvos verslininkai su teiktų visokeriopą paramą steigiant klubą ir padėtų įsibėgti į veiklai. Idėja tikrai nuostabi, tik reikia labai nedaug – jaujų iniciatyvių verslininkų. Oro uosto informacija pranešė, kad lėktuvas, skrendantis į Vilnių, laukia keleivių...

Sudie, Altajau! Sudie, Rusija! Iki pasimatymo, brangūs tautiečiai, gyvenantys Sibire!

Vytautas MILIAUSKAS,
LPKTB Valdybos
pirmininkas

Sveikiname

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga sveikiname ilgametį LPKTS Kauno filialo nari, TS-LKD PKTF narį **Juozą Joną KMIELIAUSKĄ**.

Linkime daug ilgų, šviesių, prasmingų metų, stiprios sveikatos.

LPKTS Kauno filialas

* * *

Gerbiamą profesorę **Vidą Mariją ČIGRIEJIENĘ** nuoširdžiai sveikiname jubiliejaus proga. Linkime dar daug kartų palydėti krintantį nuo šalnos klevo lapą, dar daug kartų regeti apšerkšnijusias medžių šakas ir dar daug kartų džiaugtis pavasario žiedais.

Tegul Jus lydi didelė, šviesi žmogiškoji laimė! Ilgiausią metų!

LPKTS Kauno filialas,
LPKTS valdyba

Prabėgę metai daug kuo padabino, daug atémė, daug paliko... Tokia jų valia... Tegul jie, dabindami, atiduodami, palikdami, niekada nepalięčia Tavo geros širdies ir giedro žvilgsnio. Tad būk sveika, laiminga, jauski mūsų šilumą ir meilę.

Jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname buvusių tremtinę **Birutę JANKAUSKAITE-PETRAUSKIENĘ**, gyvenančią Šiauliuose. Linkime Dievo palaimos.

Irkutsko jaunystės draugai

* * *

*Na tai kas, kad metų daugelis
priskaičiuota.
Buvo jie prasmingi, gražūs, dideli.
Galit jais didžiuotis, ne veltui gyventa,
Eita, nesustota placiame kely.*

*Vėl skubės į priekį dienos tarsi upės,
Vėl nejausit laiko, jo sparčios tėkmės.
Ir tegul! Svarbiausia, kad širdis
dainuoju!*

O tada ir laimė, ir sėkmė lydės.

Gerbiamus choro „Vėtrungė“ narius **Ireną DŪDIENĘ** ir **Albiną KAZULĘNĄ** sveikiname garbingų jubilieju proga ir linkime sveikatos, stiprybės ir daug skambiu dainų.

**Choro „Vėtrungė“
kolektyvas,
LPKTS Rokiškio
filialas**

* * *

*Kai žydėjo
nusvirusios ievos
Ir pavasariu
dvelkė laukai,
Toli nuo Tėvynės
sutikom Tave,
Tokas artimas
mums Tu likai.*

Buvusį Zimos tremtinį **Vladą KRIVICKĄ** garbingo jubiliejaus proga sveikina – tremties draugai

Naujos knygos

Reveransas Lietuvos 1000-mečiui

„Atokiau nuo žmonių gyvenimo stūksuo nei didelė, nei maža kalva. Ant šios kalvos išskirojės senas ažuolas. Jo galingas kamienas, kurį vos penketais vyrų apimtų, išvagotas gyvenimo raukšliu. Didinga laja dengia vos ne vieną ažuolą... Ažuolo liemuo ne kartą buvo sužalotas aštrių kardu. Jo kūne įstriugusi ne viena kulką ar skeveldra...“

Sios „Tremtinio“ talkininkės Linos Dumbliauskaitės-Jukonienės istorinio romano „Ažuolo regėjimai“ prologo eilutės skaitytojui atveria duris į jos sukurtus labirintus, kuriais paklajoti kviečia tuos, kam įdomi praeitis. Knygos skyriai pavadinti regėjimais, kurį joje – septyni. Tai savo iškausėliai i septynias dienas, per kurias Visagalis sutvėrė pasaulį.

Pirmas regėjimas skaitytoją nukelia į palaimos kupiną ir ramų žmonių gyvenimą Sodo žemėje. Edeno sodą, kur amžinai žydi medžiai, kur tarp vyrų ir moterų viešpatauja pagarba, o darbai pa-skirstomi pagal galimybes – vyrams sunkesni, moterims lengvesni. Vyro ir moters fizinis suartėjimas turi vienintelį motyvą – pakvieti į ši pasaulį naują gyvybę. Jei vyros su moterimi pora, tai visam gyvenimui. Tai pirmųjų žmonių, Adomo ir Ievos palikuonys, stiprūs fiziškai ir taurūs dvasia. Rojaus soduose vyrauja ramybė, darna ir harmonija, bet ten gyvenusių žmonių pažinimo alkis buvo toks didelis, kad jie nutarė palikti ši kampelį ir apsilankytį kitose planetos platumose. Amžiams praradę Sodo žmonių sukurtą Šviesą.

Istoriniu rakursu autorė pažvelgia į Troją, aprašo žūtbūtinės kovos mūšio lauką, kraupius vaizdus, kai tarp šimtų lavonų išlikęs tik vienas gyvas karys. Jis suvokia karų beprasmiskumą, sutinka savają Lemtį, kuri padeda jam išgyventi ir tampa jo gyvenimo dalimi.

Romane nėra blogio, niekšybių, klastos triumfo. Jiems priešpastato mas gėris, šviesa, grožis, narsa, ištikimybė ir tarpusavio supratimas. Knygoje susiduriame su Jézumi Kristumi, Aleksandru Makedoniečiu, Palemonu, kunigaikščiu Liutauru ir kita.

„Ateis toks laikas, kai žmonija gyvens pagal Jézū. Bet tai bus labai negreit,“ – žeria išminties perlus knygos herojus Artoriškas. Šiandien šių vertibių reikia ieškoti labai atidžiai, nes pagal Jézaus skelbtas tiesas, Jo žodį gyvena, toligrą, ne kiekvienas. Apie Jézaus pažeminimą, Jo nukryžiavimą ir mirtį autorė mąsto filosofiškai: „Dievas Jézaus pavidalu nusileido iki žmogaus, kad paklytęji i auksčesnį dvasinių lygmenų... kad padėtų žmogui kilti kosminės evoliucijos keliu...“

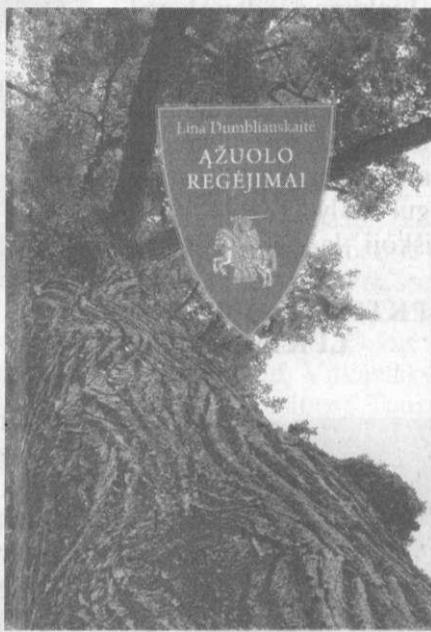
Penktajame „Ažuolo regėjimų“ skirsnynje, paklajojuos po dykumas, Ryti miestus ir jotvingių žemę skaitytojas perkeliamas į Litoviją, kur gyvena lietuvių. Čia sutinkame Palemoną,

atvykusį iš Trakijos. Kai jis palydos žmonių paprašė papasakoti apie ši kraštą, vienas jų sakė: „Mano krašte nėra nei patricijų, nei plebėjų, yra valstiečiai, kariai, turtingesni bajorai, yra karo belaisvių. Bet vergų – ne, jų niekada nebuvu. Belaisviai atlieka įvairius darbus, jie padeda valstiečiams, kariams, amatininkams, žvejams“. Tokį vaizdą autorė pateikia aparašydama Lietuvos kūrimosi bei formavimosi ištakas. Tobulai perteikia apsilankiusių mūsų kraštuose svečių priėmimo papročius, iš Trakijos atvykusiu karių įsiliejimą į lietuvių kariūnų gretas bei jų mokymąsi baltiško karybos meno. Istorijos vadovėliuose, mokslinėse publikacijose istorinė tema galima rasti informacijos apie ankstyvąjį Lietuvos, kaip valstybės, formavimosi periodą, bet be įtaigų emociingų aprašymų. Tokią kompensaciją skaitytojui pateikia Lina Dumbliauskaitė-Jukonienė, nupiešdama kunigaikščių ir jų šeimų gyvenimą, epizodus apie Trakų, Kernavės pilis, tuomenčius papročius, buitį, apeigas.

Nuo svajingų Edeno sodų, pirmųjų žmonių gyvenimo Rojaus kampe lyje, keliaujant iš epochos į epochą, atsirandame ant šių dienų realybės slenkscio. Prisimename Sajūdžio gimimą, Kovo 11-osios Akto stebuklą. Paskutiniame „Ažuolo regėjimų“ skyriuje atsigréžiamą į šiandienos aktualijas, kur atskaitos taškas – Sajūdžio gimimo diena, šimtataukstantiniai mitingai ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo valanda! Šio skyriaus herojus Vaidotas, šaliai rengiantis paminklui Lietuvos vardo 1000-mečio sukaktį taip samprotauja: „Su kokia puokštė mes pasveikinsime savo Tėvynę vardadienio proga? Gal tai bus puokštė, suvelta iš veidmainystės, mello, vagysčių, žudynių, prievertavimo, vienos lyties santuokų, negimusios gyvybės žudymo? (...) O gal atsiras mažas žmogelis, su lauko gėlių – tiesos, garbės, sažinės, doros puokštė, su ažuolo šakele rankoje... Ir pasveikins Tėvynę Lietuvą savo kukliu triūsu, nebodamas skalikų?“

Autorė savo knygą priskiria istorinio romano žanrui, tačiau „Ažuolo regėjimams“ tiktų ir istorinių legendų įvardijimas. Joje raibuliuoja minkštus moteriškumo spalvos, taiklūs lyriški pastebėjimai ir meniška istorijos sandūrų jungtis. Visa tai intriguoją ir, paėmus knygą į rankas, negali jos atidėti į šalį. Verti puslapį po puslapio, ieškai į praeitį nugarimzdusiu, todėl ir užmirštų, istorijos versijų ir jas randi. Knyga skiriama Lietuvos 1000-mečio jubiliejui, ir tai geriausia dovana tokios iškilios datos proga.

Aušra ŠUOPYTĖ

Karių veteranų asociacija surengė seminarą Palangos įgulos karininkų ramovėje

Rugpjūčio 16–18 dienomis Palangos karininkų ramovėje Karių veteranų asociacija surengė savo veiklos planinių seminarą, skirtą paminėti Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos 20-metį. Lietuvos kariuomenės kariai veteranai prieš keletą metų susibūrė ir įsteigė Karių veteranų asociaciją. Ši organizacija jungia įvairių Lietuvos kariuomenės rūšių dimisijos karius, savanorius, šaulius bei kitus Lietuvos

vos kariuomenės ir šalies gynybinės galios stiprinimo, rezervo karių didinimo ir stiprinimo, kitų socialinių karių garantijų. Taip pat kreipimėsi minimos valstybininkų neūkiškuo apraiškos.

Rugpjūčio 18 dieną paminėtos 130-osios Vlado Nagevičiaus gimimo metines. Buvo suorganizuota išvyka į buvusį brigados generolo Vlado Nagevičiaus-Nagių dvarą (dabartinis Žemaitkiemio-Babtyno dvaras, Kauno rajone, Babtų seniūnijoje, Žemaitkiemio kaime). Vladas Nagevičius-Nagius ši dvarą įsigijo tarpukario ne-priklausomyje Lietuvoje. Buvo prisimintas generolo V. Nagevičiaus gyvenimas, jo nuopelnai Lietuvai. Jo biogra-

Karių veteranų asociacijos nariai prie Palangos karininkų ramovės

fiją papasakojo Kauno apskrities Vytauto Didžiojo 2-osios rinktinės šaulys, savanoris, veteranas Gintautas Tamulaitis. Generolas V. Nagevičius buvo vienas Lietuvos kariuomenės ir jos tradicijų kūrėjų, pirmasis gydytojas savanoris, Vyties kryžiaus idėjos autorius. Jo iniciatyva įsteigtas Kauno karininkų klubas (dabar Karininkų ramovė), Vytauto Didžiojo karo muziejus, Jūrininkų sąjunga ir mokykla, komitetas karo invalidams šlepti bei daug kitų organizacijų.

1995 metais generolo ir jo žmonos palaikai iš JAV parvežti į Lietuvą ir palaidoti gimtosis Kretingos kapinėse.

Buvusio V. Nagevičiaus dvaro dabartiniu šeimininku sūnūs Justas Šventoraitis papasakojo apie įsigytą, kolūkio laikais apleistą, nuniokotą, o dabar jau naujai atgimusį, tapusį kultūros, meno traukos objektu, dvarą. Papasakojo apie Žemaitkiemio dvaro atkūrimo darbus, naujus sumamus ir idėjas. Justas išsitarė, kad jų sumamus tokis ir buvo – atkurti Babtyno dvarą kaip miesto meno ir kultūros centrą provincijoje, kad visiems būtų prieinama šios istorijos atmintis. Buvo apžiūrėta senovinių motociklų bei tarybinių lengvųjų automobilių kolekcija, kuriuos surinko dvaro savininkas Mindaugas Šventoraitis. Karinai veteranai padėkojo šeimininkams už nuoširdų priėmimą, palinkėjo naujiesius šeimininkams energijos, kūrybinės išminties puoselėjant Lietuvos kultūrą ir istorinę atmintį.

Gintautas TAMULAITIS,
Karių veteranų asociacijos narys,
Kauno apskrities Vytauto Didžiojo 2-osios rinktinės šaulys

Malvina ir Jonas Dovydaičiai

Rugsėjo 30 dieną Petras Šiūnų kapinių panteone su kariška pagarba iškilmingai perlaidojome Laisvės kovotojus – kankinius: karj savanori, Vyčio Kryžiaus ordinu Karininko kryžiaus kavalierių, partizaną Joną Dovydaitį-Vėją ir Laisvės kovotoją Malviną Daminauskaitę-Dovydaitienę-Šeimininkę.

Be baimės, nors rizikuojant šeima ir gyvybe, nuo 1945 metų rudens Dovydaičių sodyboje Garliavos valsčiuje Digrių apylinkėse Čebeliškių kaime buvo įrengtas erdvus partizanų bunkeris, kuriame nuolat gyveno, buvo maitinami ir prižiūrimi, dirbo partizanai. Greitai čion persikėlė Dariaus ir Girėno kuopos vadavietė, o jau 1946–1947 metų žiemą čia dirbo didvyris Juozas Lukša-Skirmantas, Daumantas, įkūrės Birutės rinktinę. Buvo partizanų rinktinės štabas. Tai paskelbta 1947 metų sausio 12 dieną Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 1. Iš čia 1947 metų pavasarį su tévu išvežėme J. Lukšą į pirmąjį kelionę per geležinę uždangą. Su daugybe dokumentų, nukentėjusių sąrašu, nuotraukų.

Suimtam Stasiui Jakštavičiui-Katinui išdavus, 1947 metų rugsėjo 23 dieną 16 valandą 298-ojo pulko čekistai apsupo sodybą. Mūšio metu sudegė visi penki pastatai, žuvvo penki partizanai.

Buvęs Digrių apylinkės sekretorius Jonas Dovydaitis tapo Dariaus ir Girėno kuopos partizanu Vėju. Dalyavo visose kovinėse operacijose Pakaunėje, rinko žvalgybos žinias ir nukentėjusių bei represuotųjų sąrašus. Partizanų vadovybės apdovanotas „Už uolumą“.

Agento „Saulės“ apsvaigintas, suimtas 1949 metų liepos 15 dieną, nieko neišdavė, nors žiauriai kankintas. „Trojkos“ už akių nuteistas 25 metams. Dalyavo Vorkutos kalinių sukiliame.

Atlikusiam bausmę ir tremtį ilgus metus nebuvo leista grįžti iš Tėvynė, kurią gynė nuo okupantų. Slapstesi pas seserį nuošaliame kaimе už Kalvarijos. Ten mirė 1984 metų kovo 28 dieną, buvo palaidotas Mindaugus

kapinaitėse.

Jonas gimė 1906 metais Runkių kaime prie Višakio Rūdos, šeimoje, kurioje už-augo visoje Lietuvoje žinomis žmonės. Brolis Vincas, moksleivis, pirmasis šaulių būrio vadas, žuvęs Valkininkuose 1920 metų lapkričio 20 dieną kovoje su lenkais, dengdamas atsitraukiantį būrį. Brolis Pranas – profesorius, publicistas, valstybės Tarybos narys, Vasario 16-osios Akto signataras, Trečiojo mi-

Partizanas Jonas Dovydaitis-Vėjas

nistrų kabineto pirmininkas. Sušaudytas 1942 metų lapkričio 4 dieną Uralo kalėjime. Šeima ištremta. Brolis Pijus – savanoris nuo 1919 metų, pulkininkas leitenantas, auto-rinktinės vadas, represuotas 1941 metų birželį kartu su kitais aukštaisiais karininkais.

Šeima slapstėsi. Brolis Antanas, ūkininkavęs tėviškėje Runkiuose, ištremtas su visa šeima dar 1941 metų birželį. Brolis Juozas, ūkininkavęs Tabariškėse, okupanto nušautas 1945 metų gegužės 19 dieną. Sesuo Magdalena Austrevičienė – mokytoja, ilgai slapstėsi su šeima nuo tremties. Vienintelis brolis Jurgis, mokytojavęs Vilniuje, išvengė represijų, surinko dešimtis tūkstančių tautosaikos ir dainų, tarp jų ir partizaniskų. Apdovanotas dr. Jono Basanavičiaus premija.

Malvina – mūsų motina ir auklėtoja, labai mylėjusi dainas ir vaikus, partizanų Šeimininkę, pabėgo iš apsupties jau šeštame nėštumo mėnesyje. Savo 12-ajį sūnų Antanuką pagimdė bunkeryje pas kai-

mynus. Po metų susekta ir suimta. Kauno saugume, atėmus vaiką nuo kankinimų išprotėjo. Nuteista už akių 25 metams „Gydytojo“ Dušansko nurodymu kaip „sveika“ skubiai išsiusta į griežtojo režimo lagerį „Mineralnyj“ Intoje, Komijoje. Po Stalino mirties pirma laiko „išteisinta“ ir atsiusta priverstiniam gydymui į Kauno psichiatrijinę ligoninę. Slapta vežiota po specialiašias ligonines ir internatus. Mirė 1975 metų lapkričio 23 dieną Vilkaviškio rajono psychoneurologinia me internate. Kapas sunai kintas, nesurandamas.

Lenkiame galvą prieš kankinius – Laisvės kovotojus.

Nuoširdžiai dėkojame padėjusiems perlaidoti ir pagerbusiems Malviną ir Joną – Lietuvos šaulių sąjungos vadui pulkininkui Antanui Plieskiui, Kauno AVDŠ 2-osios rinktinės vadui vyr. leitenantui Minvydui Mikalauskui, Vyčio Kryžiaus ordinu vėliavos būrio šauliams, Lietuvos kariuomenės mokyklos vadovams, ypač majorui Gediminui Reutui, Kauno įgulos karininkų ramovės viršininkui majorui Donarui Mazurkevičiui, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos nariams Aušrelei Jurevičiūtei ir Algiriui Markūnui, Seimo nariui prof. Arimantui Dumčiui, signatarams, kariams savanoriams Algiriui Petrusovičiui ir Liudvikui Simučiui, giminėms ir artimiesiems, ypač dr. Vytautui Dovydaičiui.

Laimutė ir Stasys DOVYDAIČIAI

Skelbimai

Spalio 8 d. (šeštadienį)

12 val. Paberžės Šv. Mergešės Marijos bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios už Vyčio apygardos žuvusius partizanus. Po pamaldų bus šventinami atminimo ženkli 1945 metų vasario 17 dieną Skilvionių miške žuvusiams 27 Vyčio apygardos partizanams.

Visus, kuriems brangus žuvusių partizanų atminimas, prašome dalyvauti. Teirautis tel. (8 37) 716 606, 8 616 79 645.

ILSEKITES RAMYBĖJE

Danuta Grigoraitienė

1934–2011

Gimė Ukmergės r. Vaivadiškių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje keturis vaikus. 1948 m. sutėvais ištremta į Igarką. 1958 m. tremtyje sukurė šeimą. Į Lietuvą grįžo 1961 m., apsigyveno Jurbarko. Dirbo ligoninėje iki pensijos. Užaugino dvi dukteris ir sūnų. Palaidota Jurbarko kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyra ir vaisius su šeimomis.

LPKTS Jurbarko filialas

Donatas Valevičius

1939–2011

Gimė Ukmergės r. Želvos valsč. Gursčių k. 1950 m. tėvai buvo ištremti į Tomsko sr. Parabelį, Donatui pavyko pasislėpti. Glaudėsi pas svetimus žmones. Mokėsi amatų mokykloje, išgijo mechaniko profesiją. Po tarnybos sovietų armijoje išvažiavo pas tévus į tremtį. Vėliau Norilsko vedė. Į Lietuvą grįžo 1963 m., apsigyveno Kauno r. Sargėnuose. Užaugino dukterį ir sūnų.

Palaidotas Kauno Romainių kapinėse.

Duktė Danguolė

Rimantas Baldišius

1955–2011

Gimė Tomsko sr., tremtinių šeimoje. Į Lietuvą grįžusi šeima apsigyveno Skuode, ten Rimantas baigė vidurinę mokyklą. Mokėsi Kauno politechnikos instituto Mašinų gamybos fakultete. Jį baigės 1987 m. atvyko į Šiaulių, dirbo konstruktoriaumi Šiaulių staklių gamykloje. Nuo 1985 m. – Lietuvos informacijos instituto Šiaulių filiale. Buvo aktyvus Lietuvos Sajūdžio dalyvis. Didelę savo aktyvios veiklos dalį Rimantas skyrė visuomenės gyvenimui – buvo Šiaulių LIONS klubo narys, 2008–2009 m. – šio klubo prezidentas. Buvo vienas ryškiausių lietuviškos karikatūros kūrėjų, propaguotojų ir organizatorių. Rimanto Baldišiaus kūrybinis palikimas – tai meniniai kūriniai – karikatūros, kalbančios lakoniška grafine kalba, pasklidusios Lietuvos ir užsienio spaudoje, kataloguose ir albumuose, parodose, kolekcijose ir muziejuose. Buvo surengės personališkes karikatūrų parodas, 2010 m. išleista karikatūrų knyga. Buvo vedės, augino dvi dukteris ir sūnų.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius, liūdime netekę vieno iš savo draugų.

Vytenis Rimkus

Spalio 12 d. (šeštadienį) 17.30 val. LK Vilniaus įgulos kalininkų ramovėje (Pamėkalnio g. 13) minėsime Lietuvos partizanų vado generolo Adolfo Ramanausko-Vanago ir jo žmonos partizanės Birutės Mažeikaitės suėmimo 55-iasias metines.

Renginio metu bus rodomas trumpametražis filmas „Partizanų vado žmona“ (rež. Vilma Garlinskienė). Partizanų dainas atliks folkloro ansamblis „Kupolė“ (meno vadovas Antanas Bernatonis).

Maloniai kviečiame dalyvauti. Teirautis mob. tel. 8 698 42 280.

Spalio 17 dieną (pirmadienį) 15 val. Kauno įgulos kalininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19) Lietuvos politinių kalinų temtinų sąjunga kviečia į šventę „O širdyje dar ne ruduo“, skirtą Tarptautinei pagyvenusių žmonių dienai paminėti.

15 val. Kauno J. Gruodžio konservatorijos moksleivių muzikinis sveikinimas, **15.25 val.** svečių sveikinimai, **15.45 val.** lektorės Lidos Keršienės pranešimas „Vyresnio amžiaus žmonės nėra našta visuomenei“, **16 val.** operos solistų Edmundo Seiliaus ir Kristinos Zmailaitės koncertas.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB "SEB" bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

Ei. paštas:

tremtinys@erdves.lt

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos

netekėjų atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai.

S P A U D O S

R A D I O

I R

T E L E V I Z I O J O S

R È M I M O

F O N D A S

Kaina 1,75 Lt

Tiražas 2800. Užs. Nr.